

**NORSK BONDE- OG
SMÅBRUKARLAG**

**Notat
til
Stortingets næringskomité
vedrørende
Prop. 133 S
(2015 - 2016)
om
Jordbruksoppgjøret 2016**

Onsdag 1. juni 2016

Jordbrukets krav

Jordbruket la 25. april fram et krav i årets jordbruksforhandlinger med en ramme på 860 mill. kroner. Jordbrukets hovedkrav mht. finansieringen av denne rammen var en økning i budsjettmidlene på 577 mill. kroner og økte målpriser med vel 190 mill. kroner. Målprisrammen var basert på den kunnskapen en hadde om markedsutviklingen på det tidspunktet kravet ble lagt fram.

Kravet ble utarbeidet etter de samme prinsipper som jordbruket har nyttet i flere år:

- Full kostnadskompensasjon
- Samme kronemessige inntektsutvikling som andre grupper
- Reduksjon av forskjellen i inntektsnivå mellom jordbruket og andre grupper

Disse tre prinsippene vil sørge for at forskjellen i inntektsnivå mellom jordbruket og sammenligningsgruppen vil bli redusert.

Jordbruket hadde følgende hovedprioriteringer internt i jordbruket:

- Rettferdig fordeling av budsjettmidler gjennom prioritering av små og mellomstore bruk
- Økte inntekter – reduksjon av inntektsgapet til andre grupper
- Styrke strukturen i areal- og husdyrtilskuddene
- Etablere et driftsvanskeltilskudd
- Styrking av kornøkonomien
- Økt storfekjøttproduksjon
- Satsing på tiltak som bidrar til reduserte utslipp av klimagasser

Stortinget har uttrykt et klart mål om å øke matproduksjonen.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil spesielt peke på Stortingets behandling av fjorårets jordbruksoppgjør i Innst. 385 S (2014-2015) der en samlet næringskomité la klare føringer for framtidens landbruk:

- 1) En samlet næringskomité ønsket:

” ....et miljøvennlig, bærekraftig og fremtidsrettet norsk landbruk med både store og små bruk i hele landet.” Den erkjenner at «vilkårene for jordbruksdrift er forskjellige i ulike deler av landet, og jordbruket bidrar også til andre viktige samfunns-goder enn mat, slik som ivaretagelse av norsk kulturlandskap, reiseliv og spredt bosetting.» Komitéen konkluderer da med at *«det må opprettholdes en differensiering i virkemidlene, som legger til rette for en variert bruksstruktur og sikrer bærekraftig produksjon på jordbruksarealene i hele landet.»*

For å opprettholde et landbruk over hele landet vil Norsk Bonde- og Småbrukarlag understreke at budsjettmidlene må økes for å styrke lønnsomheten på små og mellomstore bruk innenfor alle produksjoner.

- 2) En samlet næringskomité uttalte videre:

«.....viser til at det er bred enighet om at norsk landbruk skal ha fokus på økt matproduksjon med intensjon om økt selvforsyning.»

Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil på nytt understreke at budsjettmidler som styrker inntektene for små og mellomstore bruk, er avgjørende for å nå dette landbrukspolitiske

målet. Dersom dette ikke følges opp vil jordbruksarealer etter hvert gå ut av produksjon og med det resultat at den samlede matproduksjonen vil gå ned.

3) En samlet næringskomité påpekte at:

«I mange lokalsamfunn er den totale sysselsettingseffekten og verdiskapingen jordbruket står for, viktig. Det er et mål å øke norsk produksjon av mat og også øke lønnsomheten i jordbruket.»

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at de enstemmige merknadene fra næringskomiteen i 2015 underbygger jordbrukets prioriteringer og at jordbrukets prioriteringer er i samsvar med Stortingets mål. Jordbrukets krav ville gitt grunnlag for en gjennomsnittlig økning i jordbrukets inntektsmuligheter på 20.800 kroner pr. årsverk. I jordbrukets krav ble det også vektlagt en fordeling av den økonomiske rammen som, spesielt innenfor mjølkeproduksjonen, ville bidratt til å redusere inntektsforskjellene mellom store og små bruk, regnet pr. årsverk.

Statens tilbud

Statens tilbud på 90 mill. kroner imøtekom ikke jordbrukets krav, verken mht. til økonomisk ramme eller fordeling av rammen. En reduksjon i budsjettbevilgningen på 70 mill. kroner ble på ingen måte oppfattet som et seriøst svar på Stortingets mål om økt matproduksjon.

Inngått avtale

Partene brukte tre hele dager til å gjennomgå posisjoner i krav og tilbud. Deretter fulgte fem dager med diskusjoner/vurderinger og konkrete forhandlinger på ledernivå før forhandlingene nådde et slutt punkt 14. mai. Det skjedde et par forhold i løpet av forhandlingsprosessen som en ser behov for å kommentere nærmere. En kommer tilbake til dette.

Årets jordbruksavtale, med en ramme på 350 mill. kroner, vil gi muligheter for en økning i jordbruksinntektene fra 2016 før avtale til 2017 på om lag 10.700 kroner pr. årsverk. Norsk Bonde- og Småbrukarlag brøt forhandlingene på et tidspunkt der tilbudet var på 340 mill. kroner. En registrerer at de siste 10 mill. kroner kom som et påslag i målprisen på gris. Avtalen endte ut med et prispåslag på gris som var tett opp til jordbrukets krav. Med bakgrunn i ny informasjon som framkom under forhandlingene, som viser en betydelig forverring i markedssituasjonen for gris, er det vår oppfatning at prisøkningen har svært liten verdi for svineprodusentene.

Inntektsveksten vil som følger av årets avtale vil hovedsakelig komme som et resultat av endringer i målpriser fra 01.07.2016, noe som vil favorisere bruk med stort produksjonsvolum. Avtalen gir svært små muligheter for å kunne jevne ut inntektsforskjeller mellom bruksstørrelser, produksjoner og distrikter, noe som har vært hovedformålet med budsjettmidlene i flere ti-år og som et samlet jordbruk hadde gjort til en hovedsak i årets jordbruksforhandlinger.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag registrerer at dette hovedkravet ikke ble oppnådd. Årets avtale bidrar ikke til å redusere de interne inntektsforskjellene i jordbruket. Referansebruksberegningene viser med all tydelighet at interne forskjeller knyttet til størrelse, produksjon og geografisk beliggenhet har økt betydelig siden 2014. Effektene av denne utviklingen vil bidra til at det ikke vil være mulig å nå Stortingets mål om økt matproduksjon pga. den spesialisering og sentralisering av jordbruksproduksjonen som nå skjer. Årets avtale

bidrar heller ikke til å redusere inntektsforskjellen til sammenligningsgruppen. Tvert imot vil årets avtale bidra til at avstanden vil øke ytterligere. Norsk Bonde- og Småbrukarlag ber Næringskomiteen om å merke seg den uheldige utviklingen, både internt i jordbruket og i forhold til sammenligningsgruppen. Dette var de to viktigste årsakene til at Norsk Bonde- og Småbrukarlag valgte å bryte årets jordbruksforhandlinger. Inntektsutviklingen internt i jordbruket er presentert i tabell 6.5 i Prop. St 133 (2015 – 2016).

Årets avtale stadfester nok en gang de omstillingene som ble påbegynt i 2014 med forliket mellom regjeringspartiene og Venstre og KrF. I løpet av tre jordbruksoppgjør er jordbruket tilført 145 mill. kroner i friske budsjettmidler. Korrigert for prisstigning er kjøpekraften av de samlede budsjettmidlene redusert med om lag 900 mill. kroner. I tillegg kommer effekten av de endringer som ble gjort i 2014. Dette er hovedforklaringen til de utslag en nå registrerer på referansebrukene.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag konkluderer dessverre med at målsettingen om økt norsk matproduksjon over hele landet på norske ressurser ikke vil kunne realiseres slik virkemidlene nå er innrettet og som årets avtale viderefører.

Et viktig krav fra jordbruket var innføring av et driftsvansketilskudd fra 2018. Et slikt virkemiddel ville kunne være en treffsikker ordning for å motvirke arealavgang, gjengroing, og redusert biologisk mangfold på bruk med vanskelige driftsforhold. Norsk Bonde- og Småbrukarlag ber komiteen om å bidra til at et slikt virkemiddel kan utvikles og tas i bruk i framtidige jordbruksavtaler.

Nærmere om enkelte forhold i forhandlingsprosessen

Norsk Bonde- og Småbrukarlag er grunnleggende opptatt av produksjonsmåter som fremmer god dyrevelferd. Norsk Bonde- og Småbrukarlag har gjennom mange år bl.a. prioritert økte tilskudd til beiting. Vi registrerer at lausdriftskravet og investeringer i mjølkeproduksjon «påtvinger» jordbruket en struktur som samsvarer dårlig med kravet om økt produksjon på norske arealer og som heller ikke er klimavennlig sett ut fra en samlet produksjon av mjølk og storfekjøtt.

Av den grunn fattet styret i Norsk Bonde- og Småbrukarlag i desember 2015 et vedtak som går ut på å gi mjølkeprodusenter som ønsker å fortsette å produsere mjølk i bås fjøs et varig unntak fram til det tidspunkt det er behov for å investere i et nytt fjøs. På det tidspunkt trår kravet om lausdrift inn. Et slikt varig unntak fra kravet om lausdrift skal avbøtes med krav om lufting for dyr på bås fjøs og unntaket vil innebære at ikke avskrevet baskapasitet ikke trengs å ta ut av bruk før det er behov for å investere på nytt. Eventuelle restaureringer og ombygginger av bås fjøs må fortsatt være tillatt.

Lausdriftskravet ble ikke brakt inn i årets jordbruksforhandlinger fra jordbrukets side. I løpet av forhandlingene (12. mai) ble spørsmålet om lausdrift brakt inn fra statens side ved at staten ville foreta en forskriftsendring for å utsette lausdriftskravet fra 2024 til 2034 for bruk med bygninger bygd før 1. januar 1995 og som var i bruk til storfe 22. april 2004 og har vært i sammenhengende bruk siden, gitt en løsning i årets forhandlinger som forutsatte at begge faglag inngikk avtale. Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at et slikt krav var utidig. Det er to grunner til det:

1. Lausdriftskravet har aldri vært noen forhandlingssak. Dette er et forhold som kan og må løses utenom jordbruksforhandlingene og skal ikke brukes som et forhandlingskort for å få jordbruket til å akseptere en dårlig avtale
2. Staten stilte som krav at begge faglag måtte inngå avtale for å gjennomføre forskriftsendringen. Det er grunn for å minne om at Hovedavtalen for jordbruket ble gjort om i 1984 nettopp for å løse opp bindingen mellom de to faglagene, slik at staten kunne/kan inngå avtale med bare en av partene.

Denne kravet finnes sjølsagt ikke igjen i dagsprotokollen fra 12. mai der statens forslag om å utsette kravet fra 2024 til 2034 er gjengitt. Kravet ble seinere frafalt og utsettelsen av lausdriftskravet har blitt en premiss for årets avtale.

Staten kjente, og kjenner, på forhånd godt til begge faglagenes bekymringer rundt effektene av lausdriftskravet. Ikke uventet ble derfor lagt en strategi fra statens side for å «disiplinere» faglagene og i særdeleshet Norsk Bonde- og Småbrukarlag, slik at jordbruket ville bli sittende med «Svarte-Per» i forhold til en evt. utsettelse av lausdriftskravet dersom en av organisasjonene, eller begge, skulle velge å bryte forhandlingene i år. Det famøse i dette spillet er at strategien ble kjent for omverden gjennom en feilsendt sms 13. mai fra statens forhandlingsleder der Norsk Bonde- og Småbrukarlag, og for så vidt også Norges Bondelag, ble omtalt i lite flatterende vendinger.

I sms-en fra statens forhandlingsleder er det bl.a. skrevet:

« - Det høres sånn ut, ja - men vi «leker ikke jordbruksforhandlinger». Nå synes jeg vi skal bruke den tida som trengs for å disiplinere Småbrukarlaget til ansvarlig og seriøs opptreden. Så får vi se om det bare blir Bondelaget til slutt... og kan Bartnes «stå» i det...»

Jordbruket reagerte sterkt på disse uttalene og det er ingen overdrivelse å si at denne sms-en bidro til å forsure forhandlingsklimaet i vesentlig grad.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag er en fri og uavhengig organisasjon som ikke under noen omstendighet vil la seg «disiplinere» på plass i en forhandlingssituasjon og på slike vilkår.